

Pipes Bijou van de firma Frossard

Arthur van Esveld (arthurvanesveld@tabakspijp.nl)

In dit artikel worden twee pijpen belicht die gevonden zijn in een pijpenstort van de Gambier fabriek in Givet. Het gaat in dit geval om de stort aan de Route de Famennes waar in de jaren 1970 en 1980 door verzamelaars veel gegraven is naar Gambier materiaal. De pijpen, die in verschillende formaten gevonden zijn, vielen op door de afwijkende vormgeving en ook door het onbekende merk 'JF'.

Omschrijving bodemvondsten

De eerste pijp is een pijp met een slurfvormige ketel zonder hiel en een rechte, dikke steel van twee centimeter, waarvan de laatste acht millimeter versmald is en van een dikke schroefdraad is voorzien, voor het monteren van een steel. De onderzijde is voorzien van een intagliostempel 'Gambier à Paris m*H' en tevens van een gestempeld merk 'JF'. (Afb. 1a-b) Dit pijpmodel is bekend in twee formaten).

Afb. 1a-b. Onderzijde en zijkant van de ketel. Collectie en foto Arthur van Esveld.

Naast de slurfvormige modellen is er uit genoemde pijpenstort nog een model bekend met hetzelfde 'JF' merk onder de ketel. Het gaat hierbij om een pijp met een drie centimeter hoge billiard ketel die aan de onderzijde twee naar voren stekende krullen heeft. De rechte steel van twee centimeter is

afgezet is met een dikke ring, waarachter een schroefdraad voor het monteren van een steel te zien is. (Afb. 2)

Afb. 2. Model met twee krullen. Collectie Messin, Givet.

Het merk 'JF' is niet van Gambier maar het merk van een pijpen- en tabakswaarenhandel uit Besançon. Dit bedrijf werd rond 1870¹ opgericht door Olivier Frossard. Hij startte zijn activiteiten aan de Rue des Granges in Besançon en verhuisde later naar de Rue Gambetta. De markt was toen gunstig om een bedrijf te beginnen dat zich voornamelijk richtte op rokers van bruyère pijpen uit Saint-Claude. Naast het zelf vervaardigen van bruyère pijpen werden door Frossard ook pijpen en rokersbenodigdheden ingekocht en verhandeld. Er zijn verschillende 'brevets d'inventions' (octrooi of patent) bekend die verleend zijn op onder andere systeempijpen van Frossard.

Victor Anatole Frossard nam de zaak van Olivier over en in 1907 verhuisde zijn 'Fabrique de pipes, tabatières et articles de fumeurs' naar een groot pand aan de Avenue Carnot in Besançon. Zijn zoons Gaston en Fernand zetten de activiteiten vanaf 1913 voort onder de naam 'Les fils de O. Frossard'. In 1930 sloot het bedrijf zijn poorten.² In de jaren dat dit bedrijf actief was probeerden de eigenaren zich te onderscheiden door pijpen met eigen merken te vervaardigen. Vooral na 1900 bracht de firma een groot aantal merken op de markt. Een aantal voorbeelden uit een advertentie uit 1923 zijn hier afgebeeld. (Afb. 3)

Afb. 3. Advertentie uit 1923.

Op een factuur van Frossard uit 1909 (Afb. 5) staat reclame voor de zogenaamde 'Pipes Bijou' van Gambier met een slurfvormige ketel zoals hierboven is beschreven. Dit model is gelijk aan de bodemvondsten uit Givet en een in Engeland aangekochte Gambier pijp, met als verschil dat de laatste pijp het 'JF' merk in reliëf op de steel draagt. (Afb. 6) Gambier heeft de pijpen in opdracht voor Frossard gemaakt waarbij blijkbaar werd afgesproken dat ook het Gambier merk op de pijpen gezet werd. Gambier was niet het enige bedrijf waar deze pijpen gemaakt werden. In de collectie van het Amsterdam Pipe Museum bevindt zich een exemplaar in roodbakkerende klei van de firma Bonnaud uit Marseille met aan de steelzijde van de ketel een intagliostempel met 'Frossard Besançon Déposé'.³

Afb. 5. Factuurhoofd van Frossard uit 1909 met de Pipe Bijou. Collectie en foto Arthur van Esveld.

Afb. 6. Pipe Bijou met J F merk. Collectie en foto Arthur van Esveld.

Afb. 7. Pipe Bijou, in opdracht van de firma Frossard door Gambier gemaakt. Collectie en foto Arthur van Esveld.

¹ Exacte datum is onbekend.

² <http://patrimoine.bourgognefranche-comte.fr/connaitre-le-patrimoine/les-ressources-documentaires/acces-aux-dossiers-dinventaire/etude/409ed6b2-0110-447b-8f89-00946fa3e29e.html>

³ Collectienummer APM 13.613.